

Shin'ichi MURATA,

театрознавець, перекладач,
Professor Emeritus, Sophia University (Japan),
Почесний професор Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка

«Театр наближає новий прекрасний світ» Інтерв'ю з дослідником світового театру і перекладачем українських п'єс Shin'ichi Murata (Сін'їті Мурата)

УДК 792.071(520)(047.53)

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354750>

Україна має друзів у різних країнах. Ми хочемо представити читачам нашого журналу «Літературна освіта: теорія, методика, практика» одного з палких прихильників України — відомого науковця, спеціаліста в галузі світової драматургії і театру, перекладача, ентузіаста українського мистецтва Сін'їті Мурата. Він неодноразово бував в Україні, має тісні зв'язки з українськими університетами, його яскраві лекції знають і люблять не лише японські, а й українські студенти. Ми давно чекали на розмову з цією унікальною людиною, і для цього є важливий привід — уперше на японській сцені було поставлено українську п'єсу («Ліліт» Михайля Семенка) в перекладі Сін'їті Мурата. Це, безумовно, епохальна подія, яка ще більше зближує Японію і Україну. Внесок професора Сін'їті Мурата в розвиток наукових і культурних зв'язків між нашими країнами безцінний. Головна редакторка журналу Ольга Ніколенко мала можливість взяти інтерв'ю у шановного Сін'їті Мурата. Пропонуємо вашій увазі цікаву розмову про театр, і не тільки.

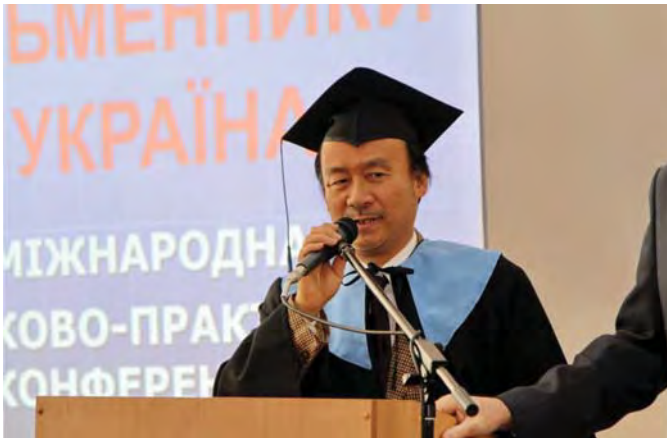
Шановний Мурата-сан, перш за все, ми дуже вдячні вам за те, що Ви погодились дати інтерв'ю для читачів нашого журналу. Будь ласка, розкажіть трохи про себе. Як Ви прийшли в науку і мистецтво? Що вплинуло на Ваші наукові й естетичні уподобання?

Насамперед я хочу подякувати за те, що відома фахівчиня в галузі світової літератури й педагогіки, професорка пані Ольга Ніколенко запросила мене на бесіду з читачами всеукраїнського журналу «Літературна освіта: теорія, методика, практика». На мою думку, нині, які ніколи раніше, література повинна відігравати провідну роль у всьому світі. Я теж беру участь у цьому процесі з людьми, які розуміють цінність літератури і мистецтва.

Коли я навчався в Токійському університеті іноземних мов, мене дуже зацікавив театр не лише японською мовою, а мовами оригінальних текстів. Який щасливий збіг обставин! Перша студентська постановка, в якій я взяв участь, була п'єса Миколи

Професори Susumu Nonaka, Ольга Ніколенко,
Лідія Мацевко-Бекерська, Shin'ichi Murata під час міжнародного
семінару з питань розвитку українського театру.
Sophia University (Tokio). 2023 р.

Почесний професор ПНПУ імені В. Г. Короленка Shin'ichi Murata.
Полтава. 2016 р.

Sophia University (Токіо).
2025 р.

Гоголя «Одруження». Потім були інші п'єси. Пізніше, коли я вже працював в Sophia University в Токіо, ми зі студентами щороку готували нову виставу.

Отже, любительська театральна діяльність спонукала мене до вивчення драматургії на підставі знання слов'янських мов: у студентські роки я глибоко цікавився чеською і польською мовами. Я відкрив для себе унікальних драматургів ХХ століття, і не лише К. Чапека і С. Мрожека. Загалом, театр слов'янських країн являє собою унікальну скарбницю мистецтва.

А світовий театр став основною сферою моїх досліджень з 1990-х років, зокрема, я здійснию порівняльні дослідження драматургії ХХ ст.: М. Євреїнов, Л. Піранделло, А. Арто, Лесь Курбас та ін. Завдяки сприянню українських дослідників я неодноразово виступав із доповідями і читав лекції в українських університетах. Наприклад, у 2018 р. ми з видатним актором Харухіса Кавамура відвідали Київ і Полтаву, де прочитали лекції про традиційний японський театр і показали фрагменти з японських вистав, укра-

Японський актор Харухіса Кавамура проводить майстер-клас для студентів і акторів на сцені Полтавського академічного музично-драматичного театру імені М.В. Гоголя. 2018 р.

Актуальне інтерв'ю

їнська молодь побачила, як грають, співають і танцюють японські актори театру Но.

У 2024 р. ми були у Вероні й Мілані, де теж представили італійцям древній японський театр. Я зрозумів, що з древнього театру Японії можна взяти чимало важливих моментів для розвитку світового театру.

Я прагну поєднати у своїй діяльності освіту, літературу і театральну практику.

Які Ваші праці Ви вважаєте найбільш значущими?

У кожний період життя я писав різні роботи. Дорогими моєму серцю є праці про гротеск («Фольклорна, міфологічна, інфернальна образність у ліричних драмах Михайля Семенка» та ін.), про порівняння драматичних творів («Аспекти театральності: Євреїнов, Піранделло, Арто», «Авторська режисура, або Зображення образу Гамлета за маскою божевілья», «Дві Федри» та ін.), про окремих видатних діячів театру («Український театр у добу модернізму» та ін.). Минулого року мені вдалося завершити й видати книжку п'єс українських авторів японською мовою.

До цієї збірки увійшли три п'єси — «Украдене щастя» Івана Франка, «Кассандра» Лесі Українки, «Ліліт» Михайля Семенка.

Я вважаю, що всі сфери людської діяльності важливі. Серед них особливо безцінною є галузь, де виявляється творча сила, сила уяви, що поєднує людей. Вона вкрай необхідна для сучасного світу.

Учасники міжнародного семінару з питань «нової драми», який організував проф. Shin'ichi Murata за участі українських науковців проф. О. Ніколенко, проф. В. Фазана, PhD К. Ніколенко. Sophia University (Токіо). 2025 р.

Чи маєте Ви творче кредо або певні життєві принципи?

Мені видається цікавою думка Оскара Вайлда: «Люди поділяються на привабливих і пересічних». Щоб стати привабливим, ти повинен постійно вчитися, всім цікавитися. Ще Микола Євреїнов, який тісно співробітничав із Лесем Курбасом, писав: «Театр —

суцільний обман, але такий чарівний, що заради нього можна жити у світі».

Я вважаю, що прислів'я «На світі живучи, довіку вчись» стосується всього, що ми робимо.

Ви — відомий дослідник світового театру. Яку роль, на Вашу думку, відіграє театр у сучасному житті? Чи не застарів він через стрімкий розвиток технологій? Які п'єси різних країн та народів нині найбільш потрібні?

Театр дає можливість людині зупинитися, подумати про все, на що в повсякденному житті вона навіть не звертає уваги. Мені здається, що найнеобхіднішими для сучасності є п'єси, що мають аспекти, які ми обходимо чи не хочемо просто взяти до уваги. У споживчому існуванні людина підтверджує «свою дію» або систему «суспільства» і все. У запрограмованому житті випадковість чи несподіванка теж, на жаль, віддаються. Але мені здається, що таке «нелюдське» життя незабаром стане нудним і людина від нього відмовиться. Я дуже на це сподіваюсь.

Ще цікаво те, що в театрі нерухоме також рухоме, мовчання теж мова. І не тільки. Вони постійно змінюються, сприймаючи реакцію глядача і атмосферу всього театру. Це можна відчутти лише під час реальної зустрічі з театром.

Окрім того, сучасний світ змушує нас бачити все чітко, але поверхово. Однак це справжній обман, тому що, як правило, не буває чіткості й однозначності у справжньому житті, тут усе абстрактно, онірично і не дуже зрозуміло. Людина повинна думати, відчувати зв'язок себе самої із зовнішнім світом інтелектуально й духовно. Щодо цього театр ніколи не застаріє.

Професор Shin'ichi Murata серед студентів ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава. 2016 р.

Ми знаємо, що в Японії є декілька традиційних театрів, що існують із глибокої давнини. Які з них наразі працюють?

Так, традиційні різновиди театру Но, Кабукі, Кьоген та Нінгьо-Дзьорурі (японський ляльковий театр) існують уже понад декілька століть. Квитки до них кошту-

ють недешево, тому не всі можуть часто відвідувати їх. Древні жанри суворо вимагають від акторів неперервних тренінгів, які обмежують їх традиційною формою «ката», а глядачі повинні активно дивитися й сприймати умовність, що відбувається на сцені і за сценою. Театр завжди завершується сприйняттям глядачів. Сучасні театральні трупи цікавляться традиційними видами театру, оскільки, наприклад, сцена театру Но відображає рухливу поезію, від якої давно відмовився театр реалістичного спрямування. Однак сучасний театр потребує саме умовності й поезії.

Професор Shin'ichi Murata читає лекцію про театр для студентів ПНПУ імені В. Г. Короленка. Центр українсько-японської дружби «Sakuga» ПНПУ імені В. Г. Короленка. 2017 р.

Ви підтримуєте тісний зв'язок з театральними колами Японії та світу. Як, на Вашу думку, розвивається театр в різних країнах? Які тенденції вважаєте перспективними?

Це важливе, але складне питання, на яке неможливо одразу відповісти. На мій погляд, театри різних країн стикаються нині з величезними перепонами, які важко подолати, проте слід долати поступово. Як театр може боротися проти глобального потепління Земної кулі, що згубно впливає на все людство? Регіональних війн або тероризму, що існували з дав-

ніх-давен в усьому світі, вже не існує, натомість відбуваються глобальні зіткнення, що приносять багато страждатим різним народам світу.

Загальні перспективні тенденції театру поки що добре не проглядаються, але, наприклад, весь світ із повагою стежить за активним продовженням театральної діяльності України у розпал війни. Дуже важливо, щоб театри світу трималися міцно за руки, обмінювалися творчим досвідом одне одного, щоб краще підтримувати країни, що потерпають від зла. Таких намагань ще мало в історії світового театру. Дуже сподіваюсь, що цей зв'язок буде міцнішати, оскільки театр володіє духовною зброєю проти деспотизму і придушення свободи слова.

Ви вже багато років цікавитесь літературою та мистецтвом України. Чому? Що спонукало Вас?

Українська культура є напрочуд унікальною. Окремі поети, драматурги, прозаїки України демонструють широту художнього мислення. Наприклад, Григорій Сковорода та Іван Франко, яким притаманний цілий спектр творчої філософської діяльності. Кожен регіон має своїх цікавих письменників. Про них світ поки що мало знає.

Мене зацікавила передовсім специфіка української драматургії, що поєднує в собі древні традиції слов'янства і європеїзм. Це обумовлено не лише суспільно-політичним розташуванням країни, але й унікальною ментальністю українського народу. На тлі літератури й мистецтва яскраво виявляються багатомовність, культурне різноманіття, що в наш час вважають однією з демократичних цінностей у багатьох цивілізованих народів.

Професор Shin'ichi Murata знайомиться з експозицією Полтавського краєзнавчого музею. 2014 р.

В Україні навіть під час війни існує великий інтерес до театру. Незважаючи на небезпеки, українські театральні трупи гарно працюють, ставлять нові п'єси. Глядацькі зали переповнені, там багато не лише досвідчених театралів, але й молоді. А як щодо цього в Японії? Які японські

Професор Shin'ichi Murata знайомиться з експозицією Полтавського літературно-меморіального музею В. Г. Короленка. 2014 р.

Театри й вистави користуються нині популярністю?

За таку палку любов до театру я дуже поважаю український народ. Ви добре знаєте, що театр існує не лише задля розваги, він відіграє важливу роль у житті теперішнього і майбутнього життя людства.

У Японії, на жаль, інтерес до справжнього сценічного мистецтва втрачається порівняно з тими роками, коли у світі панував театр андеграунда, пісні протестів...

Сьогодні люди стали більше займатися власними справами. Чи стали вони лише споживачами?.. Це велике питання. Ми бачимо, що вони стають більш закритими, відходять від книжок, від театру, і в цьому процесі, безумовно, величезний вплив на кожну людину справляє інформаційно-комунікаційне середовище. Щоб ходити в театр і по-справжньому насолоджуватися виставою, людина повинна багато читати.

Ви давно займаєтеся дослідженнями й перекладами творів української літератури. Які автори Вас цікавлять і чому саме вони?

Я ще мало читав творів української літератури. Усе попереду. Я можу назвати таких драматургів, як Іван Котляревський, Іван Франко, Леся Українка, Михайль Семенко, Микола Куліш, Володимир Винниченко, яких я вважаю видатними письменниками-пророками. У їхніх творах не лише зустрічаються цікаві художні прийоми, але й відображені проблеми сучасного світу. Необхідно познайомити світ з їхньою самобутньою спадщиною.

Що, на ваш погляд, приваблює японських читачів і глядачів у п'єсах українських митців?

Будемо спостерігати за реакцією японців. Потрібен час. Що стосується українських п'єс, то японські глядачі й читачі вперше отримали можливість прочитати й побачити українські драми, отримуючи задоволення від цікавих прийомів, а також дивуючись

зміні сцен, що не так часто зустрічається в літературі інших країн.

Наприклад, у розв'язці п'єси «Украдене щастя» Івана Франка після вбивства Гурмана несподівано у Миколи вилюпуються слова: «Анно, спокійся, хіба ти не маєш для кого жити?». Цю репліку герой промовляє вже не до Анни, якої для нього вже давно не існує, а світові, всім нам. Грати такі ролі схематично не можна. Ці слова слід промовляти неголосно, навіть спокійно, але в них приховано драматизм і внутрішню напругу. У п'єсі немає простого любовного трикутника. На мій погляд, це дуже сучасна п'єса.

А своєрідність п'єси «Кассандра» Лесі Українки полягає в новизні теми: можна все бачити, але не можна нікому нічого розповісти. Леся Українка створила власну Кассандру з кількох давньогрецьких трагедій. Героїню вбивають, але її образ залишається вічним для нас.

«Ліліт» Михайля Семенка показує нам не лише зміну доби, але й поляризацію внутрішнього світу поета.

Обкладинка збірки українських п'єс («Украдене щастя» І. Франка, «Кассандра» Лесі Українки, «Ліліт» Михайля Семенка) японською мовою у перекладі Shin'ichi Murata. 2025 р.

Афіша вистави «Ліліт» за п'єсою Михайля Семенка, поставлена трупю «Миське сузір'я» (Маті-но сейдза) в Токіо. Прем'єра відбулась 22 січня 2026 р.

Ми знаємо, що нещодавно в Токіо відбулась прем'єра п'єси «Ліліт» українського письменника-футуриста Михайля Семенка, яку глядачі побачили у Вашому перекладі японською мовою. Це справді епохальна подія, адже вперше на японській сцені представили українську п'єсу. Ми Вас щиро вітаємо з величезним досягненням! Ви запалили акторів і глядачів своєю любов'ю до української культури. Будь ласка, поділіться враженнями про прем'єру. Чи задоволені Ви виставою? Як сприйняла її японська публіка?

Про токійську виставу, яку представила трупа «Міське сузір'я» (Маті-но сейдза), можна довго розповідати. Прем'єра була вдалою. Невеличкий театр-андеграунд органічно об'єднав сцену і глядачів, що важливо. Щось подібне існує в Театрі Леся Курбаса у Львові.

Сцена з вистави «Ліліт» за п'єсою Михайля Семенка, поставленою трупою «Міське сузір'я» (Маті-но сейдза) в Токіо.
Прем'єра відбулась 22 січня 2026 р.
撮影: コトデラシオン

Хоча п'єса «Ліліт» (1919) за змістом не є власне твором для театру, її структура підходить для вистави. Тому задоволення від п'єси отримали всі, зокрема знавці, дослідники й професіонали. Коли після вистави мене попросили виступити перед публікою, я відповів на щирі запитання глядача про унікальність української драми, про що я сказав вище. Я прочитав вірші Михайля Семенка «Поет» і «Вірш» (1918), у яких чуємо коливання душі поета між двома «я», рішення про свою подальшу творчу спрямованість. Сподіваюсь, глядачі все зрозуміли. Тепер вони хочуть прочитати збірку українських п'єс, яку я переклав рік тому. Це дуже добре, оскільки три п'єси в цій книжці тісно пов'язані між собою бажанням авторів зруйнувати смисл буденного слова і створити новий театр.

Прем'єру із задоволенням подивились не лише японці, а й українці-японісти, які живуть у Японії, що мене дуже потішило.

Сцена з вистави «Ліліт» за п'єсою Михайля Семенка, поставленою трупою «Міське сузір'я» (Маті-но сейдза) в Токіо.
Прем'єра відбулась 22 січня 2026 р.
撮影: コトデラシオン

Що Ви можете сказати про гру акторів і режисерські рішення?

Молоді актори постійно посилали глядачам лірико-філософські й водночас авангардно-семенківські слова у вигляді віршів та заклинань, ніби дощ чи град. Промовляючи об'ємні слова, вони грали тілесними рухами, нефіксованими поглядами, ніби діалогів не існує.

Сценічні рішення, знайдені молодим непересічним режисером Рьоютою Тойокавою (Ryota Toyokawa), наблизили до глядачів світ поезії Михайля Семенка.

Спочатку актори представили сцену читання ніби репетицію, в руках акторів опинилася чорна куля. Письменник і філософ Михайль Семенко був добре обізнаний із думкою Платона про те, що людина раніше була кулею, а пізніше — пів кулею. Ймовірно, режисер, використав філософію Платона для постановки.

Потім розпочалася вистава. Сцени й репліки повторюються, як вир, спричинений незавершеною пристрасною Ліліт, яка руйнує рівновагу світу. Можна сміливо стверджувати, що це структурний прийом метатеатр, що відображає процес сприйняття п'єси глядачами. Використана у виставі сучасна механічна музика була доволі органічною. До речі, роль Першого, якого можна вважати Адамом, грала актриса.

Що кажуть про прем'єру «Ліліт» у наукових і театральних колах?

Поки що немає опублікованих статей про виставу. Нині їх готують до друку. Але коли я поговорив із друзями, режисерами й славістами, то зрозумів, що всі були задоволені унікальними режисерськими прийомами і великою енергією молодих акторів.

Чи буде можливість поставити на японській сцені п'єси інших українських авторів?

Так, буде. У вересні 2026 р. інший театр представить п'єсу «Украдене щастя» Івана Франка, теж у мое-

Актуальне інтерв'ю

му перекладі. Я хочу допомогти акторам у підготовці вистави, адже її не можна грати схематично, як театр натуралістичного спрямування. А «Міське сузір'я» вдруге представить «Ліліт» у наступному році. Я чув, що ще одна труппа готує «Кассандру» Лесі Українки. У кожній п'єсі відображено зміну поколінь, надію на поступ нового театру.

Сцена з вистави «Ліліт» за п'єсою Михайля Семенка, поставленою трупю «Міське сузір'я» (Маті-но сейдза) в Токіо.
Прем'єра відбулась 22 січня 2026 р.
撮影: コトデラシオン

А які п'єси японських авторів Ви порадили б ставити на українській сцені?

Я хочу сказати, що найкраще ставити п'єси двох напрямів японського театру: древні й сучасні. І театр Но, і найкращі сучасні театри зберігають спадщину давньогрецького театру, який я вважаю основою світової драматургії. Серед японських авторів я б порекомендував для української сцени твори Мацуо Акімото (Matsuyo Akimoto), Мінору Бецуяку (Minoru Betsuyaku), Рен Сайто (Ren Saito), Аї Нагаї (Ai Nagai).

Театрознавець і перекладач Сін'їті Мурата разом з акторами після прем'єри вистави «Ліліт» на п'єсою Михайля Семенка, поставленою трупю «Міське сузір'я» (Маті-но сейдза) в Токіо.
Прем'єра відбулась 22 січня 2026 р.

Які Ваші подальші творчі плани? Чим Ви ще нас порадуєте?

Мені хочеться перекласти драми Миколи Куліша, Володимира Винниченка, щоб їх поставили в Японії. У науковому плані я хочу глибоко вивчити «перетворення» Леся Курбаса, порівняти його унікальний принцип із доробком, наприклад, «психологічних жестів» М. Чехова та інших режисерів і театральних педагогів світу.

Окрім того, коли буде можливість, мені хотілося б показати цілу виставу із п'єс театру Но в Україні.

Сподіваюсь, що всі ці плани поєднають театр із теорією і методикою, наукою і практикою, освітою і творчістю.

Сцена з вистави «Ліліт» за п'єсою Михайля Семенка, поставленою трупю «Міське сузір'я» (Маті-но сейдза) в Токіо.
Прем'єра відбулась 22 січня 2026 р.
撮影: コトデラシオン

У Вас є можливість звернутися на сторінках нашого журналу до українських дітей і вчителів. Вони нині переживають важкі часи. Скажіть їм декілька слів...

Я щиро поважаю вас усіх. Ви вчитеся й навчаєте у надскладних життєвих обставинах. Від усієї душі бажаю вам, дорогі українські діти й учителі, здоров'я, добробуту і збереження надії на майбутнє. Я впевнений, що той, хто відчуває необхідність розвитку гуманітарних наук, творчості, неодмінно зможе відкрити чарівний світ. Театр наближає новий прекрасний світ. Незважаючи на труднощі, його створюєте саме ви. Ми до вас приєднуємось!

Від імені всіх читачів журналу «Літературна освіта: теорія, методика, практика» щиро дякуємо шановному Мурата-сан за розмову. Ми глибоко вдячні Вам за духовне подвижництво! Чекаємо нових цікавих досліджень, перекладів і прем'єр!